

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

# AZ ÁLOMBELI TÜNDÉRBBEREGBEN

(S. BENEDEK ANDRÁS DOMBORMŰVÉNEK AVATÁSÁN)

Tisztelt jelenlévők, barátaim, kedves családtagok! Kettős érzéssel állok e felavatandó dombormű elé, és elétek. Elégedett és boldog vagyok, mert a Gondviselés elhozta ezt az órát, amikor felavathatjuk egykori barátunk, pálya- és küzdőtársunk, S. Benedek András, azaz Stumpf Béni nemes anyagból készült domborművét. Ugyanakkor bánat és fájdalom szorítja szívünket, mert ez a nagyszerű ember még köztünk lehetne, még csak most tölthette volna be hetvenedik életévét. Sajnos, tudjuk, hogy az éveket nem a tettek és érdemek szerint mérik, a földön eltölthető évek száma többnyire az emberi génállomány függvénye.

Akik ismertük és szerettük Bénit, azt is tudjuk róla, hogy a Halál szigorúan számon tartotta és felrótta gyerek- és ifjúkori betegségeit, s amikor úgy gondolta, egyszerűen kiemelte közülünk szeretett Mesterünket. Remélem, mindannyian emlékszünk még rá: bár nem szólítottuk soha Mesternek, de annak tartottuk Stumpf Bénit, akinek már harmadéves egyetemi hallgatóként – mintha csak származásával örökölte volna – kisujjában volt a bölcsészeti tudományok zöme. De kiváló ismerője volt a történelemnek, a föld- és természetrajznak, a hely- és kultúrtörténetnek, amely tudományokban pedig nem az egyetemen szerzett jártasságot. Mi, csak néhány évvel fiatalabb nemzedéktársai, csodáltuk tudását, és nemcsak meghallgattuk, de el is fogadtuk alkotói próbálkozásainkat értékelő véleményét.

Ma már történészek kutatják a kárpátaljai '70-es éveket, amikor a Béni által létrehozott Forrás Ifjúsági Irodalmi Stúdió tagsága kilépve a lokális határok közül, a magyarországi kulturális sajtóban is a nyilvánosság elé állhatott. Sokan magyar nemzeti kisebbségünk első polgárjogi mozgalmának kezdeteként határozzák meg ezt a korszakot, amelynek Kovács Vilmos és Fodó Sándor mellett S. Benedek András volt harmadik vélemény- és programalkotó egyénisége. Feltétlenül meg kell említenünk a Kovács Vilmossal a kárpátaljai magyar irodalomról közösen írt tanulmányt, amelyet 1970-ben, a 10. és 12. számban közölt az Ilia Mihály szerkesztette *Tiszatáj*. Ez a mű kishazai irodalomtörténet-írásunk origója, senki sem kerülheti meg, aki folytatni kívánja a témát. Aztán jött az I. számú Beadvány,

amelynek tartalma és címzettjei egyértelművé tették, hogy a kárpátaljai magyar értelmiség kisebbségi küzdelmeit áthelyezte a politikai frontra. Talán mondanom sem kell, a Beadvány egyik szövegezőjét és gépiratának készítőjét ugyancsak S. Benedek Andrásnak hívták. Így aztán teljességgel érthető Fodó Sándornak egy korai interjúban tett kijelentése, mely szerint a Forrás Stúdió – legöntudatosabb tagjainak kitartása és gerincessége által – a KMKSZ előképe volt.

Béni 1976-ban, mivel tanári diplomájával és jelentős szerkesztői tapasztalatával szülőföldjén képtelen volt munkát és megélhetést találni, kénytelen volt elhagyni „*tenyényi hazáját*.” Budapesten, bár feleségében hű és szerető társra talált, a kivándorlás kábulatából felocsúdva egyértelmű vereségként értékelte a szülőföld elhagyását. Erről beszél a '76 című versben, amikor Jónással ellentétben, Ninivéből elúzóttan úgy érzi, „*vágyik a cet gyomrába vissza*.” Részben érthető e furcsán áttételes nosztalgia, hisz éveken át Magyarországon sem publikálhatott. Ugyanakkor gyorsan rálelt a neki való feladatra, ami nem volt kevesebb, minthogy a lassan bontakozó kárpátaljai magyar irodalmat megismertesse a magyar olvasókkal, segítse tájékozódni az otthon maradt pályatársakat, valamint hogy könyvtári munkakörénél fogva folyamatosan gyarapítsa könyvtáraink magyar nyelvű könyvvállományát.

Amikor elült valamelyest körülötte a vihar, a versek mellett hiánypótló kultúrtörténeti munkák írásába kezdett. A *Tettenérhető történelem*, a *Kárpátalja története és kultúrtörténete*, *A megmaradás esélyei*, az *Árvíz után*, *vízár előtt* című tanulmánykötetei, illetve a *Gens fidelissima*, a *ruszinok* című kismonográfiája jól körvonalazzák a tudományokban való jártasságát és érdeklődési körét, de Barátunk költőnek is kiváló volt. A *Régi versek* és az *Itthonatalanul* című köteteknek több darabja belerögzült az olvasói köztudatba, hisz egy fátyolnyi öniróniával – már 1965-ben – négy verssorba is bele tudta sűríteni Trianon kitesztottjainak folytonos fájdalját:

*Apáink csak nevet, gőgöt,  
De hazát nem hagytak örökül.  
Papjaink csak jó tanácsot:  
Tanulj tótul, törökül.*

Ezt jól megmondtad, barátom! Tanulunk egyfolytában csehül, oroszul, ukránul, s ha fiaink, unokáink elbambulnak, nemsokára – mint jelezted – törökül is. De ebben már ne legyen igazad! Jusson eszünkbe inkább, hogy másfél évtizede milyen bölcsen támogattad folyóiratunk újraindulását. „*Az Együtt építsen min-*

*den értékes hagyományra – írtad – de ne legyen azok kiszolgáltatottja sem. Az Együtt új lap, mert nem lehet kétszer ugyanabba a folyóba lépni.”*

Ezen munkálkodunk jó ideje, s jöttél velünk lelkesen magad is, segíteted, gazdagítottad gyámolításra szoruló irodalmunkat, amíg erőd engedte. S ahogy fogyott az idő, az ébrenlét s a félfalom határán egyre gyakrabban kívántad látni szülőföldedet. Vágytál és jöttél, ahogy az alkalmak adták, s ahogyan egészséged engedte, és én nem tudtam eldönteni, hogy szemeddel vagy lelkeddel faltad-e jobban a Tündérberegnek becézett tájat. Én fel tudtam fogni szavadban e lélekből áradó névadás szándékát, ám azt a könyvet, ezzel a címmel már senki sem fogja tudni megírni. Holott kötelességünk lenne azon munkálkodni, hogy az általad álmodott díszítőjelző ne kerüljön hiábavalóságra. Most úgy tűnik, jelképesen hazaköltöztél, Barátom. Bronzba örökített arcod itt van már velünk, ám valódi lényed, sohasem fáradó szellemed ott lebeg valahol a mennybéli Tündérberegben.

